

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86
ББК 88

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 318 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до
Переліку наукових фахових видань України з психології**
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222) .

Свідоцтво про державну реєстрацію: **Серія КВ № 18713-7513 Р**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка.

Лєволицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №4 від 30 березня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Glavinska O.D. PROFESSIONAL SELF-CONSCIOUSNESS AND SELF-DETERMINATION OF STUDENTS' YOUTH IN PERSONAL SOVEREIGNTY BECOMING

Professional environment is one of the most important factors of person identity. It has own ideology, evaluation criteria, and is determined by stable culture which includes entry rules in professional society, and evaluation of professional achievements. Therefore the life in professional society outlines professional and personal human identity and is an indicator of his or her personal sovereignty. According to the data given in the literature sovereign personalities have high indicators of social and psychological adaptability to social realm; take their bearings well, are focused on the present, experience a moment of their life here and now in its entirety; feel the continuity of the past, present and future, in other words see their lives integrally. Such personalities have a high level of subjective control of any significant situations; consider the majority of important events in their life as a result of their own achievements and that they can manage it. Thereby they feel the own responsibility for these events and for how their life passes in general. These personalities are independent in their actions, try to be guided by their own aims, beliefs, and suggestions; are free to choose and are not prone to external influence («directed inside» personality). They are able to get in deep and close emotional contacts with people, to subject-subject-communication; tend to dominate and feel emotional comfort in any situations. Sovereign personalities appreciate their dignities, positive character features, respect themselves for it and accept themselves those as they are.

Key words: professional self-consciousness, professional self-determination, personal sovereignty, identity, autonomy, authenticity.

УДК 159.922.8:[37.015.3:331.101.3]–057.875

С.Н. ГРИПІЧ

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті розглядаються такі ефективні напрями розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей, як використання на заняттях творчих навчально-дослідних завдань, організація самостійної роботи, спільно-розподілена діяльність та інші. Проаналізована реальна ситуація розвитку професійної мотивації студентської молоді на прикладі вищого навчального закладу. На основі педагогічного досвіду розроблено рекомендації для викладачів ВНЗ з розвитку та вдосконалення професійної мотивації у студентів психолого-педагогічних спеціальностей.

Ключові слова: освіта, мотивація, студент, спеціальність, університет, викладач, психолого-педагогічна освіта, освітня програма, критерії знань і умінь.

В статье рассматриваются такие эффективные направления развития профессиональной мотивации студентов психолого-педагогических специальностей, как использование на занятиях творческих учебно-исследовательских заданий, организация самостоятельной работы, совместно-распределительная деятельность и др. Проанализирована реальная ситуация развития профессиональной мотивации студенческой молодежи на примере высшего учебного заведения. На основе педагогического опыта разработаны рекомендации для преподавателей вузов по развитию и совершенствованию профессиональной мотивации у студентов психолого-педагогических специальностей.

Ключевые слова: образование, мотивация, студент, специальность, университет, преподаватель, психолого-педагогическое образование, образовательная программа, критерии знаний и умений

Постановка проблеми. Тенденція підвищення якості освітнього процесу у вищій школі сучасної України передбачає підвищення інтересу студентів до навчальних предметів. Ця теза є ключовою і актуальною в дослідженнях фахівців, яка, в свою чергу, дозволяє актуалізувати і розвивати професійну мотивацію майбутніх спеціалістів у сфері психолого-педагогічної освіти. Численні дослідження проблем розвитку професійної мотивації дозволяють зробити висновок про те, що «мотиваційний компонент виступає як чинник навчально-пізнавальної діяльності та професійного становлення»[1]. Різноманіття на заняттях цікавих творчих і розвиваючих вправ, завдань, рольових ігор, дискусійних методів навчання «не тільки підсилює мотивацію студентів до професійно-творчого саморозвитку, але і має реальний результат у вигляді збільшення відповідних здібностей до реалізації даного процесу» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представлена стаття орієнтується на вже існуючі розробки у заявленій проблемі. Без глибокого аналізу особливостей професійної мотивації майбутнього спеціаліста у сфері психолого-педагогічної підготовки неможливо підвищити активність його професійної діяльності. Зокрема, у своїх працях зазначену проблематику фрагментарно висвітлювали В. П. Андрущенко, С. Д. Гусарева, В. С. Журавський, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський, М. В. Костицький, В. С. Лутай, В. Ф. Опришко, О. Ф. Скакун, Б. О. Чупринський, Ю. С. Шемшученко.

Методологічним підґрунтям також виступили наукові розробки Г. О. Балла, Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, В. В. Давидова, Д. Б. Ельконіна, Д. Колба, О. М. Леонтєва, А. Маслоу, К. Роджерса, Н. Ф. Талізної та ін.

Проблеми професійного становлення і мотивації розвитку фахівця вивчали С. Я. Батишев, Є. О. Климов, В. Д. Шадриков, С. А. Берлін, Н. В. Гузій, Л. І. Даниленко, О. А. Дубасенюк, М. Б. Євтух, О. О. Копилова, О. А. Сазанова, В. А. Семиченко, С. О. Сисоєва, М. М. Фіцула, А. Е. Штейнмец та ін.

Однак, питання розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ до цього часу залишається відкритим і потребує ще більш ґрунтовного аналізу науковців. Цією обставиною підтверджується актуальність і новизна даної публікації.

Метою статті є вивчення професійної мотивації студента – майбутнього фахівця і рівня його психологічної готовності до навчання, що дозволить визначити ступінь адекватності самооцінки в мотивації вибору професії і наявність або відсутність у нього переважання позитивних мотивів професійної позиції у відношенні до своєї фахової діяльності як психолога, так і педагога. Об'єктом дослідження є навчально-професійна діяльність студентів психолого-педагогічних спеціальностей. Предмет аналізу – мотиви здобуття молоддю психолого-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах України.

У статті сформульовано припущення про те, що суттєве значення у становленні та розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей має навчальна діяльність, що спонукає студентську молодь до навчання і регулюється комплексом мотиваційних компонентів. А саме: потребою в нових знаннях і вміннях; обов'язком і відповідальністю перед суспільством; прагненням до компетентності та майстерності; потребою у самовдосконаленні та самореалізації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що у перспективі їх можна використовувати в процесі осмислення ролі і місця якісно підготовлених фахівців психолого-педагогічного напрямку, зокрема, в навчально-педагогічних, соціокультурних, громадських та наукових процесах в Україні та за її межами, особливо зараз – у період європейської інтеграції та глобалізації. Це, в свою чергу, обов'язково вплине на формування в української молоді, у тому числі й випускників Рівненського державного гуманітарного університету, нових європейських духовних домінант і цінностей. Новизна одержаних результатів полягає у доповненні та розширенні існуючої концептуальної бази досліджуваної теми у сферах психології та педагогіки, що є необхідною умовою і вимогою розвитку сучасної європейської вищої освіти. Самостійні спостереження та власний досвід педагогічної діяльності дозволяє виокремити цю розвідку з-поміж багатьох існуючих оригінальних досліджень і доповнити знання відповідними вимогам часу рекомендаціями.

Одночасно результати аналізу в публікації можна застосовувати в розробці низки навчальних курсів, зокрема в психології, педагогіці, філософії науки, філософії культури та інших дисциплінах гуманітарного спрямування.

Теоретичне значення цієї публікації визначається історіософською характеристикою психолого-педагогічної освіти у ВНЗ, якістю діяльності вітчизняних науковців, викладачів вищої школи у вивченні окресленої проблематики. Інтерпретація наукової проблеми у цій статті допоможе встановити реальну ситуацію із рівнем мотивації студентської молоді у здобутті психолого-педагогічної освіти у вищому навчальному закладі. Таким чином, на теоретичному рівні доведено, що без історії не може бути ні етносу, ні вищої школи, ні наукового зростання країни, ні, власне, самої держави.

Методологія роботи зумовлена метою дослідження, а також самобутністю досліджуваного матеріалу. Її базисом став метод аналітичного вивчення джерел, що прояснює їх логіку і зміст. Специфіка осягнення матеріалу вимагає своєрідного підходу, пов'язаного з необхідністю залучення методів історії та текстології для визначення взаємозв'язку наукових ідей, що співвідносяться між собою в контексті наступності або протистояння. У статті також використано системний підхід і традиційні способи діалектичної мислєтворчості, принципи історизму і конкретності.

Одним із головних методів, який знаходить реалізацію у даній розвідці, є діалектика, застосована щодо аналізу концепції сучасної психолого-педагогічної освіти у вітчизняній вищій школі. У ролі домінуючих принципів аналізу проблеми, що знайшли найбільш повне застосування у науковому пошуку, є принципи історизму, порівняльного аналізу, єдності історичної і логічної послідовності від абстрактного до конкретного.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей у вищому навчальному закладі особлива роль належить їх спільно-розподіленій діяльності. Вона є одним із ефективних способів організації навчальної та професійно-практичної діяльності студентської молоді, в процесі якої вирішуються завдання становлення і розвитку мотивації, взаємостосунків між студентами і викладачами, їх самонавчання та самовиховання, вироблення педагогічно-ціннісних установок і психологічного самоконтролю.

Спільно-розподілена діяльність розуміється як особливий тип взаємин і взаємодій між студентами, при якому індивідуалізація навчання як умова виявлення та обліку особистих обдарувань і здібностей кожного студента поєднується із реалізацією групових форм навчання із психології та педагогіки. Це забезпечує зміну структури діяльності за рахунок створення спільності цілей, способів досягнення результатів за допомогою різнобічних форм співпраці студентів і викладача на заняттях із дисциплін психологічного, педагогічного спрямування.

Відомо, що «пошук і використання внутрішніх резервів оволодіння професією забезпечуються застосуванням різних вузівських технологій розвитку професійної мотивації» [1]. Однією з таких технологій виступає індивідуально-групова диференціація діяльності студентів, яка визначається як цикл взаємопов'язаних способів обліку спільного і особливого в основних параметрах професійної мотивації майбутніх фахівців

шляхом створення умовно виділених або реально існуючих груп при плануванні, організації, регулюванні, корекції професійно-освітньої взаємодії і оцінки діяльності.

Цей процес розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей, зокрема в РДГУ, забезпечується шляхом створення системи диференційованих, різнорівневих завдань для індивідуальної та самостійної роботи студентів як у процесі навчальних занять, так і в процесі педагогічної практики.

Важливим стратегічним напрямом розвитку професійної мотивації є організація науково-дослідницької діяльності студентів психолого-педагогічної освіти. Адже очевидно, що вона сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до творчої реалізації отриманих у ВНЗ знань та умінь, допомагає оволодіти методологією наукового пошуку, здобути дослідницький досвід, у процесі якого відбувається усвідомлення необхідності безперервної професійної самоосвіти та самовдосконалення [5]. У зв'язку з цим великого значення набуває дослідницька діяльність і творчий пошук у процесі здійснення таких форм роботи студентів, як підготовка курсових та кваліфікаційних робіт; підготовка доповідей, рефератів, есе на теми, що пов'язані з діяльністю психолога, педагога, вимогами до його особистісних і професійних якостей; складання рецензій, проведення міні-досліджень, підготовка наукових статей та ін.

Особливо ефективним у становленні і розвитку професійної мотивації студентів (майбутніх психологів, педагогів) є використання на заняттях цікавих творчих завдань, тренінгових форм роботи, визначення основних ліній власного подальшого професійно-особистісного розвитку, поповнення знань із діагностичних методик дослідження рівня розвитку мотивації до навчання у майбутніх фахівців, аналіз тренінгових матеріалів (завдань, вправ, ігор тощо). Подібного роду завдання забезпечують розвиток потреби в самопізнанні, самоосвіті, самовдосконаленні та психологічній адаптації до умов навчання. Необхідно звернути особливу увагу на такі ефективні форми та методи майбутньої психолого-педагогічної діяльності та розвитку професійної мотивації з метою організації самостійної роботи студентів, як:

- складання інструкцій, пам'яток, схем тем занять, пов'язаних із удосконаленням психолого-педагогічної освіти, наприклад: «Як підготуватися до публічного виступу», «Стилі спілкування педагога-психолога»;
- підбір системи релаксаційних ігор-вправ для створення настрою на майбутнє спілкування;
- продумування тем майбутніх дискусій з суб'єктами освітнього процесу, присвячених проблемам психології виховання і навчання дітей та молоді;
- складання програм і підбір вправ для проведення корекційно-розвиваючої роботи з дітьми та підлітками;
- створення електронної бази відео- або аудіо- фрагментів, необхідних для аналізу складних психологічних ситуацій, вирішення проблем, пов'язаних із порушенням або ускладненням психіки, а також й психічного розвитку людини.

Рекомендації для викладачів психолого-педагогічних спеціальностей, які своєю діяльністю формують мотивацію до здобуття фахових знань і умінь студентів, необхідних їм у подальшій професійній діяльності, а також створюють сприятливі умови для розвитку, закріплення і вдосконалення професійних психолого-педагогічних умінь, здобутих у процесі теоретичного і практичного навчання у ВНЗ, можуть виглядати наступним чином:

1. На лекціях, семінарських і лабораторно-практичних заняттях, особливо із психології, необхідно постійно спрямовувати студентів до самоаналізу і усвідомлення власних професійних мотивів здобуття обраного фаху. Із цією метою потрібно розробити план-схему аналізу занять. Найбільш показовими при аналізі власної діяльності можуть стати такі напрями: вміння студентом аналізувати відповідність поставлених завдань із результатом того, що вдалося і не вдалося; визначення теми, що вивчається, у програмі курсу, структури заняття, логіки викладу матеріалу; усвідомлення основних положень і понять, які буде розкрито в процесі вивчення будь-якої теми; оцінка психолого-педагогічних критеріїв змісту заняття; аналіз змісту підготовлених студентом питань, що входять в план заняття; характеристика відповіді на занятті; характеристика контакту з аудиторією під час публічного виступу; оцінка діяльності в процесі заняття того, хто навчається; використання літератури та інших засобів в процесі підготовки до заняття і т. д.
2. Важливою умовою ефективної підготовки майбутнього педагога і психолога до професійної діяльності є особистість самого викладача ВНЗ. Саме від нього багато в чому залежить рівень інтересу студентів до предмета, темп і результативність процесу навчання, динаміка рівня їх психолого-педагогічної освіченості, успішність цілеспрямованого формування професійно значимого змісту мотивів навчально-пізнавальної діяльності. В цьому сенсі необхідно вивчити, проаналізувати і вдосконалити особливості індивідуальної діяльності викладача. З метою формування мотивації студентів до навчання оцінювати і вдосконалити свій стиль діяльності, аналізуючи власні змістовні характеристики, такі як: орієнтація викладача на процес або результат своєї праці; розгортання викладачем орієнтовного і контрольної-оцінювального етапів у своїй праці; динамічні характеристики стилю роботи, стійкості перед труднощами, переключення на нові педагогічні проблеми; результативність – рівень знань і навичок навчання, а також інтерес студентів до предмету.
3. Аналізуючи роль позитивної мотивації до навчання в забезпеченні успішного оволодіння знаннями і вміннями із психології та педагогіки, необхідно відзначити, що висока позитивна мотивація відіграє роль компенсуючого фактора в разі недостатньо високих здібностей. Однак, у зворотному напрямі цей

фактор не діє: жоден високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчальної мотивації або низьку його вираженість, і не може призвести до значних успіхів у навчанні.

4. Важливою і слабо вирішеною є проблема організації самостійної роботи студентів психолого-педагогічних спеціальностей, яка повинна бути реалізована таким чином, щоб процес і результати її виконання сприяли розвитку майбутнього фахівця як суб'єкта набуття і застосування професійної компетентності. Організація самостійної роботи студентів повинна включати в себе формування мотивації, професійної позиції майбутнього фахівця, органічне включення самостійної роботи в процес освоєння змісту навчальних дисциплін, інтеграцію самостійної роботи студентів із досвідом використання сучасних педагогічних технологій, вибір форм контролю за результатами самостійної роботи. Але успішність самостійної роботи, в першу чергу, залежить від налаштування і студентів, і викладачів на співтворчість, від здатності всіх учасників освітнього процесу до діалогу. Співтворчість може виступати в декількох значеннях: це процес відкриття нового для себе, тобто також і відкриття викладачем варіативних, нестандартних способів вирішення педагогічних завдань; здійснення переходу від алгоритмічних, стереотипних прийомів до суб'єктивно нових. Співтворчість у більш вузькому розумінні – відкриття нового і для себе, і для студентів, новаторство, створення нових оригінальних прийомів, підходів до підвищення мотивації навчання у студентів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, ефективний розвиток спеціалістів психолого-педагогічного напрямку у ВНЗ передбачає виявлення професійної мотивації майбутніх фахівців і рівня їх самооцінки на початковому етапі навчання, а також розробку і впровадження рекомендацій для викладачів, здійснюючих процес навчально-практичної та самостійної практичної діяльності. Крім того, вона передбачає використання на заняттях із майбутніми психологами і педагогами різноманітних цікавих творчих і розвиваючих вправ, рольових ігор та інших форм роботи, що не тільки підсилюють мотивацію студентів до професійно-творчого саморозвитку, а також дають можливість організувати спільну діяльність у процесі досягнення цілей і завдань за умови цілеспрямованої спільно-розподіленої діяльності студентів. Ця робота має суттєвий потенціал для розвитку професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Биков В. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем / В. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. пр. / [за ред.: В. Ю. Бикова. Ю. О. Жука] ; Ін-т засобів навчання АПН України. – Київ : Атіка, 2005. – С. 5 – 15.
2. Булик І. Детермінація явища «професійна підготовка» / І. Булик // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 1. – С. 33 – 36.
3. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – Житомир : ЖДУ, 2002. – 160 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с.
5. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі / [О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Н. В. Кічук та ін. ; наук. ред. Н. В. Кічук]. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – 236 с.
6. Кремень В. Освіта в структурі цивілізаційних змін [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Освіта. – 2010. – № 47–48 (24 листоп. – 1 груд.). – Режим доступу: <http://tyzhnevkosvita.net/component/content/article/34-2010/28-47-48>. – Назва з екрана.
7. Ортинський В. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський. – Київ : ЦУЛ, 2009. – 472 с.
8. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Філ-студія, 2006. – 320 с.
9. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції / І. М. Чемерис // Вищ. освіта України. – 2006. – № 2. – С. 84–87.

References

1. Bykov V. Teoretyko-metodolohichni zasady modeliuвання navchalnoho seredovyshcha suchasnykh pedahohichnykh system / V. Bykov // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia : zb. nauk. pr. / [za red.: V. Yu. Bykova. Yu. O. Zhuka] ; In-t zasobiv navchannia APN Ukrainy. – Kyiv : Atika, 2005. – С. 5 – 15.
2. Bulyk I. Determinatsiia yavyscha «profesiina pidhotovka» / I. Bulyk // Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. – 2011. – № 1. – S. 33 – 36.
3. Vitvytska S. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly : metod. posib. dlia studentiv mahistratury / S. S. Vitvytska. – Zhytomyr : ZhDU, 2002. – 160 s.
4. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektyvy (Biblioteka z osvitoi polityky) / [pid zah. red. O. V. Ovcharuk]. – Kyiv : «K.I.S.», 2004. – 112 s.
5. Kompetentnist samorozvytku fakhivtsia: pedahohichni zasady formuvannia u vyshchii shkoli / [O. O. Bila, T. R. Humennykova, N. V. Kichuk ta in. ; nauk. red. N. V. Kichuk]. – Izmail : IDHU, 2007. – 236 s.
6. Kremen V. Osvita v strukturі tsyvilizatsiinykh zmin / V. H. Kremen // Osvita. – 2010. – № 47–48 (24 lystop. – 1 hrud.). – Rezhym dostupu: <http://tyzhnevkosvita.net/component/content/article/34-2010/28-47-48>

7. Ortynskiy V. Pedagogika vyshchoi shkoly : navch. posib. dlia studentiv vyshch. navch. zakl. / V. L. Ortynskiy. – Kyiv : Tsentр uchb. lit., 2009. – 472 s.
8. Podoliak L. H. Psykholohiia vyshchoi shkoly : navch. posib. dlia mahistrantiv i aspirantiv / L. H. Podoliak, V. I. Yurchenko. – Kyiv : Fil-studiiia, 2006. – 320 s.
9. Chemerys I. Novi vymohy do spetsialista: poniattia kompetentnosti y kompetensii / I. M. Chemerys // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2006. – №2. – S. 84–87.

Gripich S.N. DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF STUDENTS OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SKILLS IN TEACHING IN UNIVERSITIES

It is noted that the trend of improving the quality of the educational process in the higher school of modern Ukraine envisages increasing interest of students to subjects. This thesis is a key and relevant experts in the research, which in turn allows you to update and develop professional motivation of future specialists in psychological and pedagogical education. The article deals with such effective lines of development of professional motivation of students of psychological and pedagogical skills as using creative classroom teaching and research tasks, organization of independent work jointly distributed activities and more. The supposition that essential in the development of professional motivation of students of psychological and pedagogical specialties has learning activities that encourage students to study and governed by a set of motivational components. Namely, the need for new knowledge and skills; duties and responsibilities to society; desire for competence and skill; the need for self-improvement and self-realization. Analyzed the real situation concerning the development of professional motivation of young students an example of higher education. Based on the recommendations of teaching experience for university teachers to develop and improve the professional motivation of students' psychological and educational fields. The practical significance of the results is that in the future they can be used in the process of understanding the role and place of qualitatively trained psycho-pedagogical direction, particularly in teaching and educational, social and cultural, social and scientific processes in Ukraine and abroad, especially now - during the European integration and globalization. This, in turn, must affect the formation of the Ukrainian youth, including graduates Rivne State Humanitarian University, the new European values and spiritual landmarks.

Key words: education, motivation, student, major, university lecturer, psychological and pedagogical education, educational program, the criteria of knowledge and skills.

УДК 159.922.7:615.851

І.М. ГРИЦЮК

АРТ-ТЕРАПІЯ В РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЕМОЦІЙНІ ПОРУШЕННЯ

Стаття присвячена аналізу негативних емоцій та пов'язаних з ними емоційних процесів у дітей різного віку та особливостям їх надмірного прояву чи невмінню ці емоції контролювати. Емоційний компонент є важливою складовою Я-концепції особистості, адже він впливає на характер перебігу процесів регуляції й виконання діяльності, ставлення до оточуючих, успіх у навчанні та творчості. Емоційне збудження викликає надмірну напругу, дезорганізовує дитину, викликає труднощі у взаємодії з дорослими та однолітками. Емоційні стани є важливим показником цілісного розвитку особистості і однією з головних складових в досягненні нею успіху, так як усвідомлюючи і регулюючи емоції, врівноважується і когнітивна, і поведінкова сфери особистості. Арт-терапевтичні техніки екологічно, не травматично, успішно впливають на емоції та почуття дитини. Вони є джерелом позитиву, безоціночного прийняття себе, дають відчуття досягнення мети, спонукаючи до позитивного мислення та бажання пізнати себе для досягнення максимального успіху в житті та самоактуалізації.

Ключові слова: емоційний процес, емоційне збудження, ступінь контролю емоцій, арт-терапія, ізотерапія, ігрова терапія, особистісні властивості дитини, емоційна риса.

Статья посвящена анализу негативных эмоций и связанных с ними эмоциональных процессов у детей разного возраста и особенностям их чрезмерного проявления или неумению эти эмоции контролировать. Эмоциональный компонент является важной составляющей Я-концепции личности, ведь он влияет на характер протекания процессов регуляции и выполнения деятельности, отношение к окружающим, успех в учебе и творчестве. Эмоциональное возбуждение вызывает чрезмерное напряжение, дезорганизует ребенка, вызывает трудности во взаимодействии с взрослыми и сверстниками. Эмоциональные состояния являются важным показателем целостного развития личности и одной из главных составляющих в достижении им успеха, так как осознавая и регулируя эмоции, уравновешивается и когнитивная и поведенческая сферы личности. Арт-терапевтические техники экологично, не травматично, успешно влияют на эмоции и чувства ребенка. Они являются источником позитива, безоценочного принятия себя, дают ощущение достижения цели, побуждая к позитивному мышлению и желание познать себя для достижения максимального успеха в жизни и самоактуализации.

Ключевые слова: эмоциональный процесс, эмоциональное возбуждение, степень контроля эмоций, арт-терапия, изотерапия, игровая терапия, личностные свойства ребенка, эмоциональная черта.

З М І С Т

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника.....	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів.....	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти.....	18
Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості.....	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО.....	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства.....	36
Бушуєва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання.....	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробійов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень.....	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар.....	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності.....	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення.....	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності.....	71
Демянюк О. Б., Косарєва О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді.....	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів.....	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration.....	84
Івашкевич Е. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога.....	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу.....	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО.....	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз.....	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Клочек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості").....	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами.....	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіодів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати.....	171

Луцик Г. О. Чинники схильності підлітків до девіантної поведінки	175
Магдисюк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	180
Мухалчук Н. О., Yatsuryk A. O. The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background	184
Мушкевич М. І. Моделі організації психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей	188
Назаревич В. В., Борейчук І. О. Фотографія як засіб ресурсування психоемоційного стану індивіда.....	192
Назарець Л. М. Особливості взаємодії у конфліктах та конструктивні прийоми їх подолання	197
Новік Л. О., Хупавцева Н. О. Вікові особливості становлення професійного іміджу особистості	202
Оксентюк Н. В. Мікромоменти позитивного резонансу	206
Павелків В. Р., Панасюк В. М. Прояви ознак фанатизму як соціального явища: на прикладі молодіжних субкультур	211
Петренко О. Б. Проблема самореалізації особистості у концепції М.М. Рубінштейна	215
Позднишев Є. В. Роль інструментів психотехнологій у формуванні та просуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності	220
Помилуйко В. Ю. Психологічні механізми розвитку ключових компетентностей у дорослому віці	225
Романюк В. Л. Дослідження психічного здоров'я особистості за рівнем тривожності	230
Рудюк О. В. Смыслодіяльна детермінація переживання кризи у безробітних.....	234
Рудь Г. В., Косарєва О. І. Психологічний аналіз прояву особистісних характеристик першокурсників	239
Савелюк Н. М. Психологічні аспекти проблеми взаємозв'язку релігійної активності та суб'єктивного благополуччя	244
Созонюк О. С. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	250
Ставицька О. Г., Ставицький Д. О. Динаміка змісту особистісно-мотиваційної сфери студентів за час навчання у вузі	254
Старинська Н. В. Адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості.....	259
Столярчук О. А. Динаміка професійного Я-образу майбутніх фахівців.....	263
Сторож О. В., Дружиніна І. А. Психологічні особливості адаптації та творчої реалізації особистості у соціумі	268
Ткаченко О. А. Аналіз факторів професійного саморозвитку як підгрунтя самопроекування учителів.....	272
Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі	277
Федоренко Р. П., Лех Т. Л. Аналіз особливостей ставлення сучасних підлітків до "груп смерті" та небезпечних ігор у соціальних мережах	281
Фенина О. Я. Проблема рефлексії та рефлексивності особистості у становленні професійного самоменеджменту	286
Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв.....	291
Шановал І. М. Дослідження психологічних чинників формування професійної ідентичності студентів-психологів.....	295
Шкарлатюк К. І., Сойко О. В. Медитативні казки як ресурс особистісного розвитку дитини з психофізичними порушеннями.....	300
Яцюк Н. О. Особливості морального розвитку молодших школярів у сучасних умовах	304
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Упорядники:

проф. **Павелків Р. В.**, доц. **Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 20.04.2017 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу

Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд.
Р. В. Павелків ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне :
РДГУ, 2017. – 318 с.

УДК 159.9+316.6
ББК 88

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017